

KENT BAHÇECİLİĞİ: SÜRDÜRÜLEBİLİR KENT PERSPEKTİFİNDEN DEĞERLENDİRME

Abidin KEMEÇ*

Öz

Kent Bahçeciliği uygulamaları; sürdürülebilir gıda tedariki sağlamak, kent estetiğine katkı sunmak, yeşil altyapıyı dirençli hale getirmek, sosyal bağları güçlendirmek, karbon ayak izini azaltmak, yaşam kalitesini yükseltmek ve vatandaş katılımını teşvik etmek gibi katkılarından dolayı tercih edilmektedir. Bu uygulamalara, kent yöneticilerinin yanında vatandaşlar da bazen bireysel bazen de kolektif olarak katılım sağlayarak katkılar sunmaktadır. Çalışma genelinde topluluk bahçeciliği, gerilla bahçecilik ve kendin yap bahçeciliği olarak anılan uygulamalar kent bahçeciliği şemsiye kavramı altında sunulmaktadır. Çalışmanın amacı, kent bahçeciliği uygulamalarını teorik ve pratik ekseninde kapsamlı olarak irdeleyerek sürdürülebilir kent politikaları bağlamında değerlendirmeler yapmaktır.

Anahtar Kelimeler: Kent Bahçeciliği, Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir Kent, Kentsel Politika, Kent Yönetimi.

URBAN GARDENING: AN EVALUATION FROM A SUSTAINABLE CITY PERSPECTIVE

Abstract

Urban gardening practices are preferred due to their contributions such as providing sustainable food supply, contributing to urban aesthetics, making green infrastructure resilient, strengthening social ties, reducing carbon footprint, improving quality of life and encouraging citizen participation. In addition to city administrators, citizens also contribute to these practices, sometimes individually and sometimes collectively. Throughout the study, practices referred to as community gardening, guerrilla gardening and do-it-yourself gardening are presented under the umbrella concept of urban gardening. The aim of the study is to make evaluations in the context of sustainable urban policies by analysing urban gardening practices comprehensively on the theoretical and practical axis.

Keywords: Urban Gardening, Sustainability, Sustainable City, Urban Policy, Urban Management.

---

* Doç. Dr., Uşak Üniversitesi, Lojistik Bölümü, abidin.kemec@usak.edu.tr, ORCID:0000-0001-9395-4118.

Giriş

Son yıllarda hem kentleşme politikalarında hem de bilimsel araştırmalarda, kent bahçeciliği konusuna artan bir ilgi eğilimi vardır. Bu artış eğiliminde; küresel boyutta yaşanan salgınlar, kuraklıklar ve ilkim değişikliği etkilidir. Batı ülkelerinin çoğunda, giderek artan sayıda yönetim, kent içinde ve yakınlarında gıda yetiştirilmesiyle ilgili tüm uygulamaları içeren, boş alanlarda yasa dışı bahçecilik yapmaktan, bireysel tahsislerde ve topluluk bahçelerinde bahçecilik yapmaya kadar uzanan, bir "kent bahçeciliği" politikası geliştirmeye çalışmaktadır (Ernwein, 2014). Özellikle küresel bir salgın çağında, Covid-19'un bulaşmasını sınırlamak için sosyal mesafe, kendini izolasyon ve hareket kontrolü talimatlarının uygulanmasıyla, yerleşim birimlerindeki küçük ölçekli bahçecilik faaliyetleri, kentsel nüfus arasında giderek daha popüler hale gelen bir aktivite haline gelmiştir (Montefrio, 2020). Kent bahçeleri, düşük enerji ve kimyasal girdi uygulamalarını güçlendirmekte, insanların işlenmiş gıda tüketimini azaltmakta ve her sosyoekonomik gelir seviyesinden insana yerel olarak yetiştirilen gıdanın adil faydalarını öğretmektedir (Russo vd., 2017). Bu nedenle şehir plancıları ve politika yapımcılar, sürdürülebilir kentleri desteklemek için kent bahçeciliği uygulamalarını bir araç olarak görmektedir.

Artan küresel nüfusun neden-sonuç ilişkisi, kentsel mekanların nasıl geliştirildiğini, kullanıldığını ve kent sakinlerinin nasıl beslendiğini yeniden inceleme ihtiyacını ön plana çıkarmaktadır (Ackerman vd., 2014). Nüfus artışının yanında dünya çapındaki hızlı kentleşme, günümüzde en karmaşık süreçlerden biri olarak kabul edilmekte ve kentlerin sürdürülebilirliğine ilişkin endişeleri artırmaktadır. Bu arka plana karşın sürdürülebilir kent hedefine ulaşmak için, yerel, bölgesel ve küresel ölçekte kabul gören Sürdürülebilirlik Kalkınma Hedeflerinin karşılanması gelecek nesillerin ekonomik, çevresel ve toplumsal açıdan güvence altına alınması açısından önemlidir.

Kent planlamasında yaygın olarak kabul gören ve stratejik bir çerçeve sunan sürdürülebilirlik, kentlerde ortaya çıkan sorunları ele almak ve yaşam kalitesini artırmak için birincil çözüm olarak görülmektedir. Kent bahçeciliği kimlik, hafıza ve aidiyet mekanları olarak hizmet vermekte; önemli sosyal ve psikolojik faydalar sağlayarak insan hayatını anlam ve duygularla zenginleştirmekte ve kentsel sürdürülebilirliğin kilit bir bileşeni olan vatandaşların yaşam kalitesini artırarak sürdürülebilir kentleri desteklemektedir (Rostami vd., 2015).

İnsanlar doğayla bağlantı kurmanın ve yiyeceklerini kentsel alanlarda yetiştirmenin yollarını aradıkça, kent bahçeciliği giderek daha popüler hale gelmektedir. Günümüzde farklı türlerde kent bahçeciliği uygulaması mevcuttur. Konteyner bahçecilik, yeşil duvarlar, arka bahçeler, akuaponik,

dikey bahçeler, çatı bahçeleri, orman bahçeciliği, kentsel seralar ve sokak bahçeleri bu uygulamalardan bazılarıdır.

Çalışmada, kent bahçeciliğinin tarihsel gelişimi, tanımları, faydaları, karşılaştığı riskler ve kent bahçeciliğine yönelik uluslararası ve ulusal girişimler ele alınmıştır. Sonuç bölümünde ise, kent bahçeciliğine ve sürdürülebilir kent bağlamına yönelik bir tartışma ve değerlendirme sunulmuştur.

1. Kent Bahçeciliğinin Tarihsel Gelişimi ve Uygulama Örnekleri

Kent bahçeleri uzun zamandır kentleri “topluluk bahçeleri” ve kent tahsislerini içeren geleneksel biçimleriyle şekillendirmektedir. Daha yakın yıllarda, bireylerin sürdürülebilirlikle ilgili motivasyonlarından kaynaklanmaları bakımından daha önce var olanlardan farklı olarak yeni bir kent bahçeleri dalgası ortaya çıktı (Ribeiro, Madureira ve Carvalho, 2023). Kent bahçelerinin ilk büyük dalgası genellikle sanayileşme ve bunun sonucunda ortaya çıkan kırsal göç ve kentleşme olgusuyla ilişkilendirilir (Groening, 1996). İkinci büyük dalgası yirminci yüzyılda kent bahçeciliği, savaş veya ekonomik durgunluk zamanlarında gıda üretimini tamamlamayı amaçlarken (Lawson, 2005; Crouch ve Ward, 1988) üçüncü büyük dalgası olan günümüzde ise kent bahçeciliği sürdürülebilirlik odaklı farklı amaçlara hizmet etmektedir.

Avrupa’da sanayileşmenin başladığı 1700’lü yıllardan günümüze kadar sosyal, politik ve kentsel gelişimler kronolojik olarak izlenerek, arsalar ve kent bahçelerinin gelişim tarihi Tablo 1’de özetlenmiştir. Kent bahçeciliği, Avrupa kıtası genelinde aynı anda başlamamış veya aynı hızda gelişmemiştir, bu durum belirgin bölgesel farklılıklar olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, her ülkedeki kentsel bahçivanlık hareketlerinin evrimi ve kökeni benzerdir; çünkü bunlar, savaşlar ve ekonomik bunalımlar nedeniyle yıllar süren kemer sıkma politikaları sırasındaki gıda kıtlığı gibi aynı faktörlere ve aynı zamanda hızlı büyümeye bir tepki olma eğilimindedirler (Keshavarz vd., 2016).

Birinci dönem sanayileşme çağı olup, ilk dönem kentleşme dalgası ve kent bahçeciliği öncü denilebilecek ülkelerin ortaya çıktığı dönemdir. İkincisi, 2. Dünya Savaşı, Büyük Buhran ve hemen sonrasına karşılık gelmektedir. Bu dönem, yirminci yüzyılın ortalarında, kent bahçeciliği hareketlerinin yüksek bir noktaya ulaştığı dönem olarak görülebilir. Üçüncü dönem, Batı Avrupa’da kent bahçeciliği savaş sonrası gerilemesi ve savaşın yıktığı kentlerin yeniden inşası ve ardından yaşam standardındaki artışla aynı zamana denk gelmektedir. Dördüncü dönem, 1970’lerden günümüze kadar ortaya çıkan ve Sovyetler Birliği’nin çöküşü ve 1990 yılında Almanya’nın yeniden birleşmesinden sonra olgunlaşan kent bahçeciliğinin yeniden canlandığı zamanlardır.

Yıl	Dönem	Kent Bahçeciliğini Etkileyen Temel Faktörler	Ülke
1700-1910	Sanayileşme	<ul style="list-style-type: none"> • Yoksullar için arazi temini • Güzel Şehir Hareketi • Hayırsever sanayiciler tarafından kurulan yeni kasabalar ve banliyöler	Öncü Ülkeler: Avusturya, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Lüksemburg, İrlanda, Hollanda, Norveç, Polonya, İsveç, İsviçre, İngiltere
1911-1950	Dünya savaşları ve Büyük Buhran	<ul style="list-style-type: none"> • Açlık ve işsizliğe çözüm olarak tahsisler • Zafer bahçeleri • Uluslararası tahsis hareketi • Tahsis kulüpleri ve dernekleri	Öncü Ülkeler ve Hırvatistan, Çekya, Estonya, İtalya, Letonya, Litvanya, İspanya
1951-1972	Savaş sonrası düşüş	<ul style="list-style-type: none"> • Savaşın sona ermesi • Savaş sonrası kentsel gelişim<ul style="list-style-type: none"> ▪ İşsizliğin azalması • Yaşam standartlarındaki ilerlemeler	Hırvatistan, Çekya, Estonya, İtalya, Letonya, Litvanya, İspanya, Doğu Almanya, Estonya, Letonya, Litvanya
1973-sonrası	Yeni kurulan kent bahçeleri	<ul style="list-style-type: none"> • İnsanlarla doğa arasındaki kopukluğun artması • Çevre hareketinin yükselişi<ul style="list-style-type: none"> ▪ Neo-gelenekselcilik ▪ Sürdürülebilir kalkınma ▪ Küreselleşme • 21.yy ekonomik kriz	Öncü Ülkeler ve Kıbrıs, Yunanistan, Malta, Portekiz, Sırbistan, İspanya

Tablo 1: Avrupa'da Kent Bahçeciliğinin Tarihsel Gelişimi

Kaynak: Keshavarz vd., 2016'dan alınan bilgiler kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Avrupa'da olduğu gibi Türkiye'de kent bahçeciliği uygulamaları 17. yy'a kadar uzanmaktadır. Türkiye'de kent bahçeciliğinin ilk örneği olarak, İstanbul'da yer alan, Yedikule Bostanları kabul edilmektedir. Yedikule Bostanları, dünyanın en eski kentsel tarım alanları olması nedeniyle sadece Türkiye için değil dünyanın özel ve ortak mirası içinde önemli bir yere sahiptir (Şahin ve Kahraman, 2021). 17. yy.'a kadar İstanbul'da; Langa, Çukurbostan, Narlıkapı ve Yenibahçe gibi tarım alanları o gün için mevcut nüfusun başta sebze olmak üzere çabuk bozulabilen temel tarımsal ihtiyaçlarını karşılayabilmekteydi (Shopov ve Han, 2013: 36). Fakat 17. yy.'dan sonra İstanbul kentinin yaşanan hızlı nüfus artışına yetecek gıdayı karşılamak için Yedikule Bostanlarında zirai faaliyetler başlamıştır (Aktepe, 1958: 30). Kent kültürünün bir parçası olarak kabul edilen ve İstanbul tarihinin ilk kentsel

tarım alanı olan Yedikule Bostanları'nda nane, maydanoz, kıvırcık salata, marul, pırasa, kırmızı biber, beyaz lahana, domates, biber, patlıcan gibi birçok bitki yetiştirilmiştir (Koçan ve Balık, 2021).

Küresel gıda pazarından ziyade kentin kendi ihtiyaçlarını karşılamak üzere yapılan Yedikule Bostanları, yerinde üretim ile birlikte sürdürülebilir kentsel yaşam için önemli bir unsur olarak görülmektedir (Kanbak, 2016). UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan İstanbul'un Tarihi Alanları sınırları içinde yer alan ve İstanbul'un yüzyıllar boyunca sebze ve yeşillik ihtiyacını karşılayan bostanları günümüzde yok denecek kadar azalmış durumdadır (Aykan ve Başyurt, 2019).

Günümüzde Yedikule Bostanları dışında farklı özelliklerde ve ölçeklerde kent bahçeciliği projeleri mevcuttur. Postane Bahçe; Kadıköy Bostanları; Küçük Ölçekli Kent Bostanları ve Çankaya Mahalle Bostanı bu projelerden bazılarıdır.

Odağında kentte yenilebilir bitki yetiştirme, döngüsellik ve gıda adaleti olan *Postane Bahçe*, ekolojik kent bahçeciliği üzerine bir araştırma, deneyim ve eğitim merkezidir. Postane Bahçe, özel sektör girişimidir. Tarihi bir binanın 105 m²'lik terasında bulunan sürdürülebilir gıda bahçesi, aromatik otlar, sebzeler ve meyve ağaçlarından oluşan 11 m²'lik bir ekili alan mevcuttur. Bahçede yağmur suyu hasat sistemi ile su depolanmakta ve binada üretilen atıklar kompost sistemiyle değerlendirilmektedir (Postane Bahçe, 2024).

Kadıköy Bostanları, Kadıköy Belediyesinin girişimidir. Vatandaşların kendi gıdasını üretebileceği sağlıklı ve temiz gıdaya erişimini ve yaygınlaştırılmasını teşvik etmek amacıyla Fenerbahçe Parkı (900 m²), Yaratıcılık ve Sanat Parkı (600 m²) ve Özgürlük Parkı (1280 m²) olmak üzere üç farklı alanlarda kent bahçeciliği uygulaması yapılmaktadır. Doğal gıda yetiştirmenin yanı sıra bostanlarda, kim-dikim, bahçe tasarımı, permakültür eğitimleri, sürdürülebilir film ve belgesel gösterimleri, balkon ve arka bahçe bahçeciliği eğitimlerinde planlanmaktadır (Kadıköy Belediyesi, 2024).

Nilüfer Belediyesi tarafından Ürünli Mahallesi'nde 5 buçuk dönümlük arazide ekolojik tarım koşullarına göre üretim yapılan Küçük Ölçekli Kent Bostanları projesi hayata geçirilmiştir. Kentilerin ekolojik tarımı öğrenmesi hedeflenmektedir. Küçük Ölçekli Kent Bostanlarında yerel tohumlarla üretim gerçekleştirilmektedir (Nilüfer Belediyesi, 2024).

Çankaya Belediyesi, Mutlukent Mahallesi'nde 2 dönümlük arazide "Mahalle Bostanı" projesini gerçekleştirmiştir. Mahalle Bostanı, ürün yetiştirmeye uygun 16 bölümden oluşmaktadır. Dikimle beraber vatandaşlara yetiştiricilik bilgileri verilmekte aynı zamanda bahçıvanlık, süs bitkilerinde budama ve yetiştirme gibi çeşitli eğitim faaliyetlerinde planlanmaktadır (Çankaya Belediyesi, 2015).

2. Kent Bahçeciliği Tanımları

Kent bahçeciliği kavramına yönelik olarak kavramın farklı boyutlarına vurgu yapılarak, Tablo 2’de görüldüğü üzere, çeşitli tanımlara gidilmiştir. Eğitim (Cérézuelle, 2003: 76); kolektif bilinç geliştirme (Ernwein, 2014; Holland, 2004; Atkinson, 2007), doğaya bağlılığı güçlendirme (Crouch ve Wiltshire, 2005; Schram-Bijkerrk vd., 2018: 863) gıdaya erişim (Okvat, Zautra, 2011) gibi boyutlar ön plana çıkmaktadır.

Yazar	Tanım
Ernwein, 2014	Toplumsal parçalanmaya çözüm olan ve belirli bir halkla birlikte ve belirli bir halk için hareket etmenin etkili bir yoludur.
Crouch ve Wiltshire, 2012	Yaratıcılığı ve aktiviteyi artıran, kimlik, yer duygusu ve belirli bir çevreye bağlılık sağlayan alanlardır.
Atkinson, 2007	Doğaya erişim gibi ölçülemeyenleri yeniden sunarak insan, kent hakkı ve çevre refahı için mücadele eden; mekanın kendi belirlediği üretimler için arenalar; topluluğun yeniden canlandırılması için odak noktalarıdır.
Holland, 2004	İnsanların kolektif, kamusal meseleleri kavramalarına ve organize olmalarına yardımcı olarak değişimin araçlarıdır.
Schram-Bijkerrk vd., 2018: 863	Kentlerde daha fazla park ve yeşil alan, organik, yerel olarak yetiştirilen ürünlerin tüketimi ve kişinin kendi yaşam ortamıyla daha yakın ilişki kurması yönündeki eğilimin bir parçasıdır.
Cérézuelle, 2003: 76	Özel alanın sağlamaştırılması yoluyla insanları kamusal alanda yer almaları için gayri resmi olarak eğitmektir.
Okvat, Zautra, 2011	Farklı ailelerden insanların, genellikle de kendi topraklarına erişimi sınırlı olan kent sakinlerinin yiyeceklerini yetiştirmek için kullanılan arazidir.
Camps-Calvet vd., 2016	Kentlerdeki boş alanlara daha geniş erişime izin vermek ve bu alanları teşvik etmek, insan refahını, sosyal entegrasyonu ve sağlıklı yaşam tarzlarını iyileştirmeyi amaçlayan kentsel politikalar için etkili, doğa temelli bir çözümdür.

Tablo 2: Kent Bahçeciliği Tanımları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kent bahçeciliği literatürde farklı şekillerde ele alınmaktadır. Önceki araştırmaların bazılarında “kent bahçeciliği” terimi yerine topluluk bahçeciliği (community gardening), kendin yap bahçeciliği (do it yourself gardening), gerilla bahçecilik (guerrilla gardening) gibi terimler kullanılmaktadır. Bu terimlerin anlamca yakın olmakla birlikte küçük farkları mevcuttur. Topluluk bahçeciliği, gönüllük esasına dayalı olarak gıda yetiştirmek için her yaşta ırktan, etnik kökenden ve sosyoekonomik statüden bireylerin yanı sıra engelli ve engelsiz bireyler tarafından oluşturulan alanlardır (Draper ve Freedman, 2010). Gerilla bahçecilik, kent bahçeciliğinin daha organize veya kurumsallaşmış biçimlerinden farklı olarak, arazi sahibinin izni olmadan gayri resmi bir şekilde yürütülen her türlü yetiştirme

faaliyetleridir (Mckay 2011; Reynolds, 2014). Kendin yap bahçeciliği, mekanın izinsiz değiştirilmesine ilişkin baskın bakış açısından (gerilla bahçecilik) karakteristik olarak farklıdır. Kendin yap bahçeciliği, hedef odaklı ve kişisel, sınırlı mekana dayalıdır (Douglas, 2016).

3. Kent Bahçeciliğinin Katkıları

Kent bahçeciliği uygulamalarının çeşitli alanlarda çok sayıda katkısı mevcuttur. Sağlık faydalarını teşvik etmek (Armstrong 2000; Wakefield vd., 2007; Mintz ve McManus, 2014); kentsel alanların yeşil altyapısına ve doğal dokusuna katkıda bulunmak (Gustedt, 2016); sağlıklı ve sürdürülebilir gıda tedariki sağlamak (Camps-Calvet, 2015; Schram-Bijkerk, Dirven-van Breemen ve Otte, 2013; Barthel ve Isendahl, 2013); sosyal sermayenin gelişimine katkıda bulunmak (Firth, Maye ve Pearson, 2011); yerel su baskınlarını önlemek ve kentsel ısı adalarını azaltmak (Murtagh ve Frost, 2023; Tsilini vd., 2015); biyoçeşitliliği korumak (Lovell, 2010; Zezza ve Tasciotti, 2010); sosyal bağlantıları keşfetmek ve topluluk yaşamına halkın katılımını teşvik etmek (Freeman vd., 2012; Lanier, Schumacher ve Calvert, 2015; Federici; 2010; Cangelosi, 2015); karbon ayak izini azaltmak ve hava kirliliğini önlemek (Donaldson, 2009; Dennis ve James, 2016; Manso ve Castro-Gomes, 2017); kentsel yeşil alanın estetik çekiciliğini artırmak (Lindemann-Matthies ve Brieger, 2016) ve yeni beceriler geliştirmek (Krasny ve Tidball, 2017; Home ve Vieli, 2020) kent bahçeciliğinin genel faydaları arasında yer almaktadır.

Kent ve kırsalın kesişim noktasında yer alan kent bahçeleri, açık çevresel ve ekolojik değerlerinin ötesinde önemli sosyal ve psikolojik faydalar da sağlamaktadır. İnsanların yürümesi, bisiklete binmesi, oyun oynaması, dinlenmesi ve sosyalleşmesi için rekreasyon ve aktivite alanları sağlayarak halkın fiziksel ve ruhsal sağlığının iyileşmesine yardımcı olmuşlardır. Kent bahçeleri, kentsel tarım ve tarımsal üretim için fırsatlar sunarak, topluluklar içinde kolektivitinin yeniden canlanmasını sağlar (Durusoy ve Cihanger, 2016). Durusoy ve Cihangir (2016)'in görüşlerine paralel olarak Lawson (2004: 165), kent bahçeciliğinin sosyal yönüne vurgu yaparak bahçeleri işçi sınıfının ekonomik dayanıklılığını desteklemek, arzu edilen sosyal davranışları öğretmek ve kentsel mahalleyi yeniden vizyonlamak gibi birçok sosyal gündemi gerçekleştirmenin bir aracı olarak görmektedir. Lawson'a göre, sosyal kriz dönemlerinde kent bahçeleri, hem geniş bir katılım tabanını teşvik etme hem de yerel topluluğun takdir edebileceği nispeten hızlı sonuçlar elde etme kapasitesine sahiptir.

Kent bahçeciliği, kentlerde kolaylıkla uygulanabilmekte, ekonomiye ve ekolojik sisteme olumlu etki yapmakta ve kentsel sosyal yaşama fayda sağlamaktadır (Mougeot, 2000). Truong, Gray ve Ward (2022) bu görüşü destekleyerek, kent bahçeciliği uygulamalarında katılımcı gruplar arasında

sosyal etkileşim, bahçe işlerinde yardımlaşma, yeni insanlarla tanışma ve sohbe katılmak da dahil olmak üzere farklı şekiller gösterdiğini aynı zamanda katılımcılar tarafından “buluşma yeri” ve “insanları bir araya getiren mekan” olduğunu savunmaktadır.

Kent bahçelerinin önemli ekosistem hizmetleri sağladığı iyi bilinmektedir. Tarihteki kriz zamanlarında gıda güvenliği alanları olarak oynadıkları role rağmen, kriz zamanlarında yerel dayanıklılık kaynağı olarak hareket etme potansiyeline daha az ilgi duyulmaktadır. Gıda üretimi ve geçmiş krizlere ilişkin sosyal- ekolojik anılar, alışkanlıklar, gelenekler, resmi olmayan kurumlar, eserler ve bahçelerin fiziksel yapısı aracılığıyla korunmakta ve aktarılmaktadır. Bu nedenle bahçeler, kriz zamanlarında erişilebilen ve diğer arazi kullanımlarına aktarılabilen deneyimlerle sosyal- ekolojik bilginin kuluçka merkezi olarak hizmet ederek kentsel dayanıklılığa katkıda bulunmaktadır (Barthel, vd., 2014). Andersson, Barthel ve Ahrné (2007)'e göre ise, bahçeler, yerel iklim, toprak ve nem rejimlerinin yanı sıra değişken organizma popülasyonları hakkında bilgi iletmek için canlı protokoller olarak hizmet veren ve insanları yerel ekosistemlerle duygusal olarak birbirine bağlama eğiliminde olan kentsel "hafıza çalışanlarının" çağdaş örnekleridir.

Başlangıçta farklı hikâyeleri olsa da kent bahçelerinin ortak özellikleri, kentlilerin doğayla ilişkilerini koparmadan kent yaşamına uyum sağlamalarına yardımcı olmak ve yaşam kalitelerini artırmaktır. Bu bahçelerin bulunduğu alanlar, kentliler arasında ortak yaşamı ve daha kaliteli bir yaşamı teşvik etmekte; projeler bu sayede sosyal, ekonomik ve ekolojik avantajlar sağlamaktadır. 'Kent bahçeciliği' projeleri arasındaki farklılıklar coğrafi konumdan ziyade projenin arkasındaki organizasyonun işleyişi ve zihniyetinden ya da katılımcılar arasındaki ilişkiden kaynaklanıyor. 'Yeni bahçeler' geleneksel unsurları benimsemekte ve bunları günümüz koşullarına uyarlamaktadır. Kent bahçeleri, Doğa Ana'nın bereketli ve yapıcı gücünün ötesinde; parsel çizimleri ve yerel yönetimlerin tutumu da dahil olmak üzere dağıtım, paylaşım ve ortak yaşama dair iyi insan ilişkileri ve deneyimleri sağladığından, demokrasiyi geliştirme potansiyeline sahiptir (Şolt ve Heinz, 2017).

4. Kent Bahçeciliğinin Karşılaştığı Riskler, Engeller ve Sınırlılıklar

21. yüzyıl kentlerinde insan ve doğa arasındaki ilişki, yaşam tarzının dönüşümü ve yayılmacı şehircilik anlayışının tüm dünyaya yayılmasıyla birlikte değişime uğramıştır. Dolayısıyla, kentlerin en kırılgan bölümlerinden biri olan kent bahçeleri, kentlerin dönüştürülmesi gereken boş, geniş ve gereksiz parçaları olarak algılanmaya başlamıştır. Özellikle hızlı nüfus artışına sahip gelişmekte olan ülkelerde yeni yapılaşmalar için fırsat olarak görülmeye başlanmıştır (Durusoy ve Cihanger, 2016).

Kent bahçeciliği yapmanın zorlukları beş gruba (teknik, kaynak sorunu, ekonomik, sosyal ve çevresel faktörler) ayrılabilir. Hava koşullarındaki dalgalanmalar, mevcut araziye erişim sorunların ve finansal sorunlar kent bahçeciliği faaliyetinin en önemli zorlukları arasındadır. Kentli çiftçilerin karşılaştığı kaynaklarla ilgili ana kısıt mevcut araziye erişim iken, finansal kurumlara erişimin zor olması ana ekonomik kısıttır. Bunun yanı sıra, sosyal faktörler açısından, kentli çiftçilerin karşılaştığı temel zorluk, zaman eksikliği ve gençler arasında ilgi eksikliği gibi birçok faktör nedeniyle halkın bağlılık eksikliğidir. Çevresel faktörler söz konusu olduğunda, ürünlerin verimliliğini ve kalitesini düşüren yüksek dalgalanmalı hava koşulları nedeniyle artan zararlı böcek sayısı ana sorun olmuştur (Ishak vd., 2022).

Becker ve von der Wall (2018)'e göre kent bahçeciliğinin önünde çok sayıda engel bulunmaktadır. Bu engeller; finans (bahçecilik faaliyetleri için ödeme yapamama); mekan (bir yer bulma veya o yerde kalabilme konusunda belirsizlik); organizasyon yapısı (belirli bir organizasyon yapısı kuramama); su (yeterli düzeyde su elde edememe); dışardan kaynaklanan hasar (hırsızlık, vandalizm, çöp dahil olmak üzere bahçe dışındaki kişiler tarafından bahçeye verilen zararlar); toprak (düşük kaliteli veya var olmayan toprak); iletişim (üyelere ve ortaklara bilgi aktarmanın zorluğu), kişilerarası sorunlar (farklı görüşlere sahip kişileri yönetme zorluğu) ve katılım sorunlarıdır (hem bahçelerin sahip olduğu üyelerin elde tutulması hem de ayrılan üyelerin yerine yeni üyelerin kazanılması sorunları).

Kentsel ortamlarda bahçecilik yapmak, kentsel topraklarda bulunabilecek ağır metaller, organik kimyasallar ve asbest gibi kirleticilere maruz kalmaktan kaynaklananlar da dahil olmak üzere sağlık riskleri de oluşturabilir. Kentsel topraklar genellikle endüstriyel alanlar ve trafiğin yoğun olduğu yollar gibi kirlilik kaynaklarına yakın olduğu için toprağın kirlenme olasılığı çok daha yüksektir (Kim vd., 2014)

Kent bahçeciliği yapanlar, sadece kendileri için üretilmeyen değil, aynı zamanda ihtiyaçlarına veya çıkarlarına hizmet etmeyen alanlara yabancılaşırlar. Bu nedenle, kent bahçeciliğindeki dışlamaların yalnızca faydaların dağılımıyla ilgili olmadığı, aynı zamanda topluluk bahçeleri vizyonlarının kimler tarafından tanıdığı, eşitsiz güç ilişkileri bağlamında topluluk bahçesi karar alma sürecine kimlerin katıldığı ve bahçeyi üretmek için nasıl enerji harcadıklarıyla da ilgilidir (Neo ve Chua, 2017).

Kent bahçeciliği uygulamalarında örgütlenmeyle ilgili olarak, kimin karar vereceği, sorumlukların nasıl paylaşılacağı, masrafları kimin ödeyeceği konularında olası anlaşmazlıklar çıkabilir. Ayrıca vatandaşlar gündelik hayatlarındaki sorumluluklarına, mesai saatlerine, çocuk bakımı gibi görevlere vakit ayırmaları gerektiği için süreçlere katılımı zorlaşabilir (Kaya ve Görgün, 2021).

Kent bahçeciliği uygulamalarında büroktik engellerle karşılaşmaktadır. Kamu kurumları, geleneksel olarak sorunlara düzenli ve doğrusal çözümler aradığı için ve riskten kaçınmaktadır. Kent bahçeciliği, esnek, yaratıcı, orijinal çözüm üreten ya da çığır açan fikirleri destekleyen bir sistem olduğu için kamu kurumları bu projeleri desteklemekten çekinebilir (Sharman, 2010). Aynı zamanda yerel yönetimlerle ortaklık kurma noktasında da engeller ortaya çıkmaktadır. Yerelde güvenilir ortaklar bulmak, girişimin kapsamında verimli müzakereler gerçekleştirmek, ortaklıklarla mali sorunları çözmek gibi bazı zorluklar ortaya çıkmaktadır. Ortaklık kurmanın faydalarının maliyetlerinden daha ağır bastığına dair kanıtlar olsa da, ortaklıklar hala ortaklığı yönetmek, bazı karar alma süreçlerinde kontrolün kaybedilmesi ve stratejik ittifaklar için fırsatların farkına varılması gibi maliyetlerle mücadele edilmektedir (Gough ve Accordino, 2013).

5. Uluslararası ve Ulusal Yasal Girişimler

Kent bahçeciliğinin potansiyeli Dünya Gıda ve Tarım Örgütü (FAO, 2007) tarafından, yoksulluğun azaltılması ve gıda güvenliğini sürdürülebilir bir şekilde etkileyerek Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin (MDG), özellikle de Hedef 1'in ve Hedef 5'in (çevresel sürdürülebilirlik) karşılanmasına doğrudan ve dolaylı olarak katkıda bulunabileceği için kabul edilmiştir.

Avrupa Konseyi tarafından oluşturulan Avrupa Peyzaj Sözleşmesi'nde (Avrupa Konseyi, 2000) sunulan ilkelere dayanarak, sürdürülebilirliğin sağlanması için kalkınmanın “sosyal ihtiyaçlar, ekonomik faaliyetler ve çevre arasında dengeli ve uyumlu bir ilişkiye dayanması” gerekir.

Birleşmiş Milletlere üye ülkeler tarafından 2015 yılında kabul edilen ve 17 ana başlıktan oluşan (Birleşmiş Milletler, 2024) “Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (Sustainable Development Goals- SDGs)” eylem çağrısında kent bahçeciliğiyle doğrudan bağlantılı dört madde (SDGs-2, 11, 12, 15) Tablo 3'te yer almaktadır. Bu maddelerin ilkinde (SDGs-2), gıda güvenliğinin sağlanması ve sürdürülebilir tarımın teşvik edilmesi amaçlanırken tarımsal verimliliğin artırılması, küçük çapta gıda üreticilerinin toprağa erişiminin sağlanması, gıda güvenliğinin güvence altına alınması hedeflenmektedir. Maddelerin ikincisi (SDGs- 11), kentleri dayanıklı, güvenli ve sürdürülebilir kılmak amaçlanırken sürdürülebilir insan yerleşimlerinin planlanması, doğal mirasların korunması, herkesin yeşil alanlara erişiminin sağlanması hedeflenmektedir. Maddelerden üçüncüsünde (SDGs- 12), sürdürülebilir üretim ve tüketim kalıpları amaçlanırken gıda kayıplarının azaltılması, doğayla uyumlu bir yaşamın güvence altına alınması ve sürdürülebilir üretim modellerine geçiş hedeflenmektedir. Son maddede (SDGs- 15) ise, biyolojik çeşitlilik kaybını engellemek amaçlanırken biyoçeşitlilik değerlerinin ulusal ve yerel planlamalara entegre edilmesi, ekosistemi korumak ve sürdürülebilir biçimde kullanmak hedeflenmektedir.

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları	Ana Amaçlar	İlgili Maddeler
	Açlığın sona erdirilmesi, gıda güvenliğinin sağlanması, beslenmenin iyileştirilmesi ve sürdürülebilir tarımın teşvik edilmesi	2.3. 2030'a kadar tarımsal verimliliğin ve özellikle kadınlar, yerli halklar, çiftçilikle uğraşan aileler, göçebe çobanlar ve balıkçılar olmak üzere küçük çaplı gıda üreticilerinin toprağa, diğer verimli kaynaklara ve girdilere, bilgiye, finansal hizmetlere, piyasalara ve değer temini ve tarım dışı istihdam olanaklarına güvenli ve eşit erişiminin sağlanması aracılığıyla gelirlerinin iki katına çıkarılması 2.4. 2030'a kadar sürdürülebilir gıda üretimi sistemlerinin güvence altına alınması ve üretimi ve üretkenliği artıran, ekosistemlerin sürdürülmesine yardımcı olan, iklim değişikliğine, aşırı hava koşullarına, kuraklığa, sellere ve diğer felaketlere uyum sağlama kapasitesini güçlendiren ve toprak kalitesini devamlı olarak artıran dayanıklı tarım uygulamalarının hayata geçirilmesi
	Şehirleri ve insan yerleşimlerini kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir kılmak	11.3. 2030'a kadar bütün ülkelerde kapsayıcı ve sürdürülebilir kentleşmenin geliştirilmesi ve katılımcı, entegre ve sürdürülebilir insan yerleşimlerinin planlanması ve yönetilmesi için kapasitenin güçlendirilmesi 11.4. Dünyanın kültürel ve doğal mirasının korunması ve gözetilmesi çabalarının artırılması 11.7. 2030'a kadar özellikle kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engellilerin güvenli, kapsayıcı ve erişilebilir yeşil alanlara ve kamu alanlarına evrensel erişimlerinin güvence altına alınması
	Sürdürülebilir üretim ve tüketim kalıplarını sağlamak	12.3. 2030'a kadar perakende ve tüketici düzeylerinde kişi başına düşen küresel gıda atığının yarıya indirilmesi ve hasat sonrası kayıplar dâhil üretimdeki ve tedarik zincirindeki gıda kayıplarının azaltılması 12.8. 2030'a kadar her yerde herkesin sürdürülebilir kalkınmayla ilgili bilgi ve farkındalık edinmesinin ve doğayla uyum içinde bir yaşam sürmesinin güvence altına alınması 12.a. Gelişmekte olan ülkelerin daha sürdürülebilir tüketim ve üretim kalıplarına yönelmeleri için bilimsel ve teknolojik kapasitelerini güçlendirme konusunda desteklenmeleri
	Karasal ekosistemleri korumak, iyileştirmek ve sürdürülebilir kullanımını desteklemek; sürdürülebilir orman yönetimini sağlamak; çölleşme ile mücadele etmek; arazi bozunumunu durdurmak ve tersine çevirmek; biyolojik çeşitlilik kaybını engellemek	15.9. 2020'ye kadar ekosistem ve biyoçeşitlilik değerlerinin ulusal ve yerel planlamalarla, kalkınma süreçlerine, yoksulluğun azaltılmasına ilişkin stratejilere ve raporlara entegre edilmesi 15.a. Biyoçeşitliliği ve ekosistemleri korumak ve sürdürülebilir biçimde kullanmak için bütün kaynaklardan elde edilen finansal kaynakların serfer edilmesi ve önemli ölçüde artırılması

Tablo 3: Kent Bahçeciliğiyle Alakalı Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Gündem 21 (Agenda 21), Birleşmiş Milletler Sistemindeki kuruluşlar, Hükümetler ve Ana Gruplar tarafından, insanın çevre üzerindeki etkisinin olduğu her alanda küresel, ulusal ve yerel olarak gerçekleştirilecek kapsamlı bir eylem planıdır. Gündem 21 Eylem Planında (Birleşmiş Milletler, 1992), kent bahçeleri ile bağlantılı olarak şu madde yer almaktadır; “Sürdürülebilir tarım bağlamında gıda güvenliğinin ve uygun olduğu hallerde gıdada kendi kendine yeterliliğin teşvik edilmesine yönelik faaliyetler yürütülmelidir.”

Paris Anlaşma (Paris Agreement), Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi kapsamında, 2016 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu anlaşmada (Birleşmiş Milletler, 2016), gelişmiş ülke tarafların öncülük ettiği sürdürülebilir yaşam tarzları ile sürdürülebilir tüketim ve üretim modellerinin iklim değişikliğiyle mücadelede önemli bir rol oynadığını da kabulü ile gıda güvenliğinin korunması ve açlığın sona erdirilmesinin temel önceliğini ve gıda üretim sistemlerinin iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı belirli hassasiyetlerin geliştirilmesi yönünde öneriler yer almıştır.

Dünya çapında devam eden kentleşmeyle birlikte birçok toplumun kültürünün bir parçası haline gelmiştir. Kent bahçeciliği dünyanın pek çok yerinde bulunmakta, gıda ve süs bitkileri kaynağı olmanın yanı sıra rekreasyon da dahil olmak üzere çok çeşitli amaçlara hizmet etmektedir. Bu

bahçeleri işletenler yerel, bölgesel ve hatta ulusal örgütler kurmuştur. Almanya ve Avusturya gibi birkaç ülkede, diğer pek çok konunun yanı sıra bu küçük bahçeler için arazi teminini ve arazi kullanım planlama süreçlerine dahil edilmesini düzenleyen özel yasalar bulunmaktadır (Groening, 2005).

Sonuç

Kent bahçeciliği uygulamaları geçmişten günümüze; sosyal uyum, paydaş katılımı, fiziksel aktivite, gıda arz güvenliği, sağlıklı yiyeceğe erişim, sosyal dayanışma, psikolojik, biyolojik çeşitliliğin korunması, yeni beceriler geliştirme, sosyal sermayenin güçlenmesi başta olmak üzere çok sayıda katkı sunmaktadır. Kent bahçeciliğinin sunduğu bu katkılar kentleri ekonomik, çevresel ve sosyal açıdan sürdürülebilir hale getirme potansiyeline sahiptir.

Kent bahçeciliği uygulamaları, Birleşmiş Millet üyesi ülkeler tarafından 2015 yılından kabul edilen, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının; “Açlığa Son (SDGs-2) ”; “Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (SDGs-11)”; “Sorumlu Üretim ve Tüketim (SDGs-12)” ve “Karasal Yaşam (SDGs- 15)” başlıkları ile doğrudan bağlantılıdır.

Kent bahçelerinin nasıl yönetilebileceğine ilişkin çoğulcu yöntemlere yönelik esneklik ve hoşgörü, sivil katılım ve katılımcı karar alma yoluyla kazanılarak, yenilikçi yönetim alanları olarak kent bahçelerinin önemini artırabilir. Böyle bir strateji, bahçecilik uygulamalarını kültürel, politik, toplumsal ve manevi gibi daha geniş sorunlar dizisiyle iç içe geçirmeyi amaçlayan daha geniş vatandaş gruplarını çekmeyi vaat etmektedir. Doğru stratejiler ile kapsayıcı, sürdürülebilir ve dirençli kentlere geçiş süreci hızlanabilir (Langemeyer vd., 2018).

Kent bahçeciliği ile kapsayıcı, sürdürülebilir ve dirençli kentlere geçişte aktif paydaş katılımının yanı sıra bilinçlendirme ve farkındalığı artırmaya yönelik faaliyetler, bahçecilik eğitimleri ve deneyimlerini ve bilgilerini paylaşan katılımcılar aracılığıyla yerel sosyal ağların kurulması önemli başarı faktörleri arasındadır. Ayrıca, merkezi ve yerel yönetimler tarafından sağlanan finansal ve teknik destekler nihai hedefe ulaşmada motivasyon sağlayacaktır.

Kaynakça

Ackerman, Kubi, Conard, Michael, Culligan, Patricia, Plunz, Richard, Sutto, Maria-Paola ve Whittinghill, Leigh (2014), “Sustainable Food Systems for Future Cities: The Potential of Urban Agriculture”, *The Economic and Social Review*, 45 (2), s. 189-206.

Aktepe, Münir (1958), “18. Asrın İlk Yarısında İstanbul’un Nüfus Meselelerine Dair Bazı Vesikalar,” *İstanbul Üniversitesi Tarih Dergisi*, 9 (3), 1-30.

- Andersson, Erik., Barthel, Stephan, ve Ahné, Karin (2007), “Measuring Social–Ecological Dynamics Behind the Generation of Ecosystem Services”, *Ecological Applications*, 17 (5), s. 1267-1278.
- Armstrong, Donna (2000), “A Survey of Community Gardens in Upstate New York: Implications for Health Promotion and Community Development.” *Health & Place*, 6(4), s. 319-327.
- Atkinson, Jennifer (2007), “Seeds of Change: The New Place of Gardens in Contemporary Utopia”, *Utopian Studies*, 18 (2), s. 237-260.
- Avrupa Konseyi, (2000), “Avrupa Konseyi Peyzaj Sözleşmesi”, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=176>, (20.01.2024).
- Aykan, Bayhan ve Başyurt, İpek (2019), “Yeşil Alan’dan Geleneğe: Somut/Somut Olmayan Kültürel Miras Dikotomisi, Kültürel Peyzaj ve Yedikule Bostancılığını Dünya Mirası Olarak Korumak”, *Planlama*, 29 (3), s. 271-287.
- Barthel, Stephan ve Isendahl, Christian (2013), “Urban Gardens, Agriculture, and Water Management: Sources of Resilience for Long-Term Food Security in Cities”, *Ecological economics*, 86, s. 224-234.
- Barthel, Stephan, Parker, John, Folke, Carl ve Colding, Johan (2014), “Urban gardens: Pockets of Social-Ecological Memory”. *Greening in the red zone: Disaster, resilience and community greening*, s. 145-158.
- Becker, Stefanie ve von der Wall, Gregor (2018), “Tracing Regime Influence on Urban Community Gardening: How Resource Dependence Causes Barriers to Garden Longer Term Sustainability”, *Urban Forestry & Urban Greening*, 35, s. 82-90.
- Birleşmiş Milletler (1992), “Agenda 21: United Nations Conference on Environment & Development”, <https://sustainabledevelopment.un.org/outcomedocuments/agenda21>, (12.01.2024).
- Birleşmiş Milletler (2016), *Paris Agreement*, <https://sustainabledevelopment.un.org/frameworks/parisagreement>, (12.01.2024).
- Birleşmiş Milletler (2024), “Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları”, <https://sdgs.un.org/>, (02.02.2024).
- Camps-Calvet, Marta, Langemeyer, Johannes, Calvet-Mir, Laura, Gómez-Baggethun, Erik ve March, Hug (2015), “Sowing Resilience and Contestation in Times of Crises: The Case of Urban Gardening Movements in Barcelona”, *Partecipazione e conflitto*, 8 (2), s. 417-442.
- Camps-Calvet, Marta, Langemeyer, Johannes, Calvet-Mir, Laura ve Gómez-Baggethun, Erik (2016), “Ecosystem Services Provided by Urban Gardens

- in Barcelona, Spain: Insights for Policy and Planning”, *Environmental Science & Policy*, 62, s. 14-23.
- Cangelosi, Elisabetta (2015), “Reshaping Spaces and Relations: Urban Gardening in a Time of Crisis”, *Partecipazione e conflitto*, 8(2), s. 392-416.
- Cérézuelle, Daniel (2003), “Les Jardins Familiaux, Lieux D'initiation à la Civilité”, *Communications*, 74(1), 65-83.
- Crouch, David ve Ward, Colin. (1988), *The Allotment: Its Landscape and Culture*, (Nottingham: Five Leaves Publications).
- Crouch, David ve Wiltshire, Richard (2012), Designs on the Plot: The Future for Allotments in Urban Landscapes, *Continuous productive urban landscapes*, (Routledge): 124-131).
- Çankaya Belediyesi, (2015), “Çankaya Mahalle Bostanı”, <https://www.cankaya.bel.tr/news/1950/Cankayanin-Kent-Bostani-Acildi/> (05.01.2024).
- Dennis, Matthew ve James, Phillip (2016), “Site-Specific Factors in the Production of Local Urban Ecosystem Services: A Case Study of Community-Managed Green Space”, *Ecosystem Services*, 17, s. 208-216.
- Donaldson, John. (2009), “Botanic Gardens Science for Conservation and Global Change”, *Trends in plant science*, 14 (11), s. 608-613.
- Douglas, Gordon (2016), “The Formalities of Informal Improvement: Technical and Scholarly Knowledge At Work in Do-It-Yourself Urban Design”, *Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability*, 9 (2), s. 117-134.
- Draper, Carrie ve Freedman, Darcy (2010), “Review and Analysis of The Benefits, Purposes, and Motivations Associated with Community Gardening in The United States”, *Journal of Community Practice*, 18 (4), s. 458-492.
- Durusoy, Elifnaz ve Cihanger, Duygu (2016), “Historic Landscape vs. Urban Commodity?: The Case of Yedikule Urban Gardens”, *İstanbul. Megaron*, 11 (1).
- Ernwein, Marion (2014), “Framing Urban Gardening and Agriculture: On Space, Scale and the Public”, *Geoforum*, 56, s. 77-86.
- FAO (2007), “Profitability and Sustainability of Urban and Per-urban Agriculture, Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO)”, Roma, İtalya, 108.
- Firth, Chris, Maye, Damian ve Pearson, David (2011), “Developing “Community” in Community Gardens”, *Local Environment*, 16 (6), s. 555-568.

- Federici, Silvia (2010), “Feminism and the Politic of the Commons” in Hughes Craig, Peach Stevie and Van Meter Kevin (ed.) *Uses of a World Wind, Movement, Movements, and Contemporary Radical Currents in the United States*, (Oakland: AK Press)
- Freeman, Claria, Dickinson, Katharine, Porter, Stefan ve Van Heezik, Yolanda (2012), “My Garden is An Expression of Me”: Exploring Householders' Relationships with their Gardens, *Journal of Environmental Psychology*, 32 (2), s. 135-143.
- Holland, Liegh (2004), “Diversity and Connections in Community Gardens: A Contribution to Local Sustainability”, *Local environment*, 9 (3), s. 285-305.
- Home, Robert ve Vieli, Lorena (2020), “Psychosocial Outcomes as Motivations for Urban Gardening: A Cross-Cultural Comparison of Swiss and Chilean Gardeners”, *Urban Forestry & Urban Greening*, 52, 126703.
- Gough, Meghan ve Accordino, John (2013), “Public Gardens as Sustainable Community Development Partners: Motivations, Perceived Benefits, and Challenges”, *Urban Affairs Review*, 49 (6), s. 851-887.
- Groening, Gert (1996), “American Community Gardening Association”, *Politics of Community Gardening in Germany* (1996), s. 1-17.
- Groening, Gert (2005), “The World of Small Urban Gardens”, *Chronica Horticulturae*, 45(2), s. 22-25.
- Gustedt, Evelyn (2016), “Reflexions on Urban Gardening in Germany”, *Challenges in Sustainability*, 4 (1), s. 63-70.
- Ishak, Norziha, Abdullah, Rosazlin, Rosli, Noor Sharina Mohd, Majid, Hazreenbdul, Halim, Nur Sa’adah Abdul ve Ariffin, Halim and Fazilah (2022), “Challenges of Urban Garden Initiatives for Food Security in Kuala Lumpur, Malaysia”, *Quaestiones Geographicae*, 41(4), 57-72.
- Kadıköy Belediyesi (2024), “Kadıköy Bostanları”, <https://bostan.kadikoy.bel.tr/>, (06.01.2024).
- Kanbak, Ayşegül (2016), “İstanbul Yedikule Bostanları: Bir Yerinden Üretim Pratiği”, *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6 (1), s. 166-180.
- Kaya, İlgi Atay ve Görgün, Esra Kut (2021), “Kent Bahçeciliğinin Olanakları ve Olanaksızlıkları”, *İzmir Büyükşehir Belediyesi Akdeniz Akademisi. Yeniden Akdeniz Bülteni Ekoloji Sayısı*, 2, s. 37- 43.
- Keshavarz, Nazila, Bell, Simon, Zilans, Andis, Hursthouse, Andrew., Voigt, Annette, Hobbelink, Ans, ... ve Gogová, Zuzana (2016), “A history of urban gardens in Europe.” In *Urban allotment gardens in Europe* (pp. 8-32). Routledge.

- Kim, Brent, Poulsen, Melissa, Margulies, Jared, Dix, Katie, Palmer, Anne ve Nachman, Keeve (2014), Urban Community Gardeners' Knowledge and Perceptions of Soil Contaminant Risks. *PloS one*, 9 (2), e87913.
- Koçan, Nurhan ve Balık, Gökhan (2021), “Landscape Design Project of Historical Yedikule Gardens (İstanbul)”, *Karadeniz Fen Bilimleri Dergisi*, 11 (2), s. 496-506.
- Krasny, Marrienne ve Tidball, Keite (2017). “Community Gardens as Contexts for Science, Stewardship, and Civic Action Learning”. *Urban horticulture: ecology, landscape, and agriculture*, 267.
- Lanier, Jacqueline, Schumacher, Julie ve Calvert, Kerri (2015). “Cultivating Community Collaboration and Community Health Through Community Gardens”. *Journal of Community Practice*, 23 (3-4), s. 492-507.
- Langemeyer, Johannes, Camps-Calvet, Marta, Calvet-Mir, Laura, Barthel, Stephan ve Gómez-Baggethun, Erik (2018), “Stewardship of Urban Ecosystem Services: Understanding the Value(s) of Urban Gardens in Barcelona”. *Landscape and Urban Planning*, 170, 79-89.
- Lawson, Laura (2004). “The Planner in the Garden: A Historical View into the Relationship Between Planning and Community Gardens”. *Journal of Planning History*, 3(2), 151-176.
- Lawson, Laura (2005), “*City Bountiful: A Century of Community Gardening in America.*” Univ of California Press.
- Lindemann-Matthies, Petra ve Brieger, Hendric (2016), “Does Urban Gardening Increase Aesthetic Quality of Urban Areas? A Case Study from Germany”. *Urban forestry & urban greening*, 17, 33-41.
- Lovell, Sarah Taylor (2010), “Multifunctional Urban Agriculture for Sustainable Land Use Planning in the United States”. *Sustainability*, 2(8), 2499-2522.
- Manso, Maria ve Castro-Gomes, João (2015), “Green Wall Systems: A Review of Their Characteristics.” *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 41, 863-871.
- Mckay, George (2011), *Radical Gardening: Politics, Idealism & Rebellion in the Garden.* Frances Lincoln, London.
- Mintz, Gregory ve McManus, Phil (2014), “Seeds for Change? Attaining the Benefits of Community Gardens Through Council Policies in Sydney, Australia”. *Australian Geographer*, 45(4), 541-558.
- Montefrio, Marvin Joseph (2020), “Interrogating the “Productive” Home Gardener in a Time of Pandemic Lockdown in the Philippines”. *Food and foodways*, 28(3), 216-225.
- Mougeot, Luc (2000), “Urban agriculture: Definition, Presence, Potentials and Risks, and Policy Challenges”. *Cities feeding people series; rept. 31.*

- Murtagh, Niamh ve Frost, Rachael (2023), “Motivations for Urban Front Gardening: A Quantitative Analysis”. *Landscape and Urban Planning*, 238, 104835.
- Neo, Harvey ve Chua, Cyion (2017), Beyond Inclusion and Exclusion: Community Gardens as Spaces of Responsibility. *Annals of the American Association of Geographers*, 107(3), 666-681.
- Nilüfer Belediyesi (2024), “Küçük Ölçekli Kent Bostanları”, <https://www.nilufer.bel.tr/kategoriler/tesisler/tarim-uretim-mekanlari/kent-bostanlariLDJHP>, (06.01.2024).
- Okvat, Heather ve Zautra, Alex (2011), “Community Gardening: A Parsimonious Path to Individual, Community, and Environmental Resilience”, *American journal of community psychology*, 47, s. 374-387.
- Postane Bahçe (2024), “Postane Bahçe”, <https://postane.co/mekanlar/bahce>, (11.01.2024).
- Reynolds, Richard (2014), *On Guerrilla Gardening: A Handbook for Gardening Without Boundaries*, (Bloomsbury Publishing).
- Ribeiro, Alexandro, Madureira, Livia ve Carvalho, Raquel (2023), “Evidence on How Urban Gardens Help Citizens and Cities to Enhance Sustainable Development. Review and Bibliometric Analysis”, *Landscape and Urban Planning*, 236, 104766.
- Rostami, Rahaleh, Lamit, Hasanuddin, Khoshnava, Seyed Meysam, Rostami, Rasoul ve Fitry Rosley, Muhammed Solehin (2015), “Sustainable Cities and the Contribution of Historical Urban Green Spaces: A Case Study of Historical Persian Gardens”, *Sustainability*, 7 (10), s. 13290-13316.
- Russo, Alessio., Escobedo, Francisco, Cirella, Giuseppe ve Zerbe, Stefan (2017), “Edible Green Infrastructure: an Approach and Review Of Provisioning Ecosystem Services and Disservices in Urban Environments”, *Agriculture, Ecosystems & Environment*, 242, s. 53-66.
- Schram-Bijkerk, Dieneke, Otte, Piet, Dirven, Liesbet ve Breure, Anton (2018), “Indicators to Support Healthy Urban Gardening in Urban Management.” *Science of the Total Environment*, 621, s. 863-871.
- Schram-Bijkerk, Dieneke., Dirven van Breemen, Liesbet ve Otte, Piet (2013). “Key Factors for Climate Change Adaptation: Successful Green Infrastructure Policies in European Cities”, RIVM letter report 270001006/2013, National Institute for Public Health and the Environment.
- Sharman, Lucy (2010), The Future of Urban Community Gardens: Issues, Barriers and Solutions for Councils and Community, *Community Garden Conference* (p. 41).

- Shopov, Aleksandar ve Han, Ayhan (2013), “Osmanlı İstanbul’unda Kent İçi Tarımsal Toprak Kullanımı ve Dönüşümleri: Yedikule Bostanları,” *Toplumsal Tarih Dergisi*, 236, s. 34 – 38.
- Şahin, Güven ve Kahraman, Mustafa (2021), “Kent İçi Tarım Uygulamalarında Dünyanın En Eski Örneği: Yedikule Bostanları.” *Turkish Studies-Social Sciences*, 16 (1), s.341-360
- Şolt, B. Henden ve Heinz, G. Kaymak (2017), “Urban Gardens in Vienna and Istanbul: A Review”, *İdealkent*, 8(21), s. 159-180.
- Truong, Son, Gray, Tonia, ve Ward, Kumara (2022), “Enhancing Urban Nature and Place-Making in Social Housing through Community Gardening”, *Urban Forestry & Urban Greening*, 72, 127586.
- Tsilini, Vasiliki, Papantoniou, Sotiris, Kolokotsa, Dionysia- Denie ve Maria, Efpraxia-Aithra, (2015), “Urban Gardens as a Solution to Energy Poverty and Urban Heat Island”, *Sustainable Cities and Society*, 14, s. 323-333.
- Wakefield, Sarah, Yeudall, Fiona, Taron, Carolin, Reynolds, Jennifer ve Skinner, Ana (2007), “Growing Urban Health: Community Gardening in South-East Toronto”, *Health Promotion International*, 22 (2), s. 92-101.
- Zeza, Alberto ve Tasciotti, Luca (2010), “Urban Agriculture, Poverty, and Food Security: Empirical Evidence from a Sample of Developing Countries”, *Food Policy*, 35(4), s. 265-273.

Extended Abstract

Cities are places where non-agricultural production, greenhouse gas emissions, waste production, income inequality and global resource utilisation are concentrated. Against this background, cities today face many serious environmental, economic and social problems such as air pollution, traffic congestion, lack of infrastructure, decreasing security, limited resources, decreasing green areas, high crime rates and unplanned urbanisation. In order to overcome these problems and create more ‘sustainable cities’, city managers resort to various strategies. In recent years, ‘urban gardening practices’ have been seen as one of these strategies and attracted the attention of scientists, global and local companies, research institutions, local and central governments, and studies carried out in this field have gained momentum.

The aim of the study is to present the theoretical background by reviewing the literature on urban gardening practices and to make evaluations in the context of sustainable urban policies by analysing the projects carried out in Turkey comprehensively.

Within the scope of the study, the historical development of urban gardening practices is presented in a theoretical context. Following the historical development, different definitions of urban gardening, the benefits

it offers and the risks it faces are analysed. In addition, legal initiatives of supranational organisations such as the Food and Agriculture Organization (FAO), the World Health Organization the (WHO), United Nations (UN) and the Council of Europe are examined. In addition to legal initiatives, different projects of the private sector and municipalities in Turkey are discussed. Postane Bahçe, Kadıköy Bostans, Small Scale Urban Bostans and Neighbourhood Bostans are some of these projects. Postane Bahçe is a place where education and research is carried out in addition to sustainable food production on a 105 m² terrace of a historical building. Kadıköy Bostanları are implemented by Kadıköy Municipality in three different parks in order to facilitate access to clean food and promote healthy food production. Küçük Ölçekli Kent Bostanları project was implemented by Nilüfer Municipality in order to produce according to ecological agricultural conditions. Çankaya Municipality has implemented the Mahalle Bostanı project to provide citizens with information about the cultivation of agricultural products and to carry out various training activities such as gardening, pruning and cultivation of ornamental plants.

Urban gardening practices are carried out by various methods such as greenhouse cultivation, hydroponic and aquaponic production and indoor production in different production areas such as small farms, hobby gardens, balconies, roofs in the city centre or city peripheries. The main purpose of these practices is to meet the food needs of the increasing population in cities and rapid urbanisation. Thanks to the agricultural activities carried out in the city centre, access to affordable and fresh food becomes possible as logistics costs are reduced and delivery times are shortened. Agricultural activities carried out in cities play a facilitating role in developing the local economy and providing employment. Urban gardening practices help cities become more resilient to crises by increasing their self-sufficiency, as well as protecting biodiversity and reducing their ecological footprint.

The Sustainable Development Goals, which were adopted by the member states of the United Nations in 2015 and consist of 17 main topics, include four articles directly related to urban gardening in the call for action. The first of these (SDGs-2- Zero Hunger) aims to ensure food security and promote sustainable agriculture, while increasing agricultural productivity, ensuring access to land for small-scale food producers and securing food security. The second of the items (SDGs-11- Sustainable Cities and Communities) aims to make cities resilient, safe and sustainable, while planning sustainable human settlements, protecting natural heritage and ensuring access to green spaces for all. The third one (SDGs-12- Responsible Consumption and Production) aims at sustainable production and consumption patterns, reducing food losses, securing a life in harmony with nature and transition to sustainable production models. The last item (SDGs-15- Life on Land) aims to prevent the loss of biodiversity, integrate biodiversity values into national and local

planning, protect the ecosystem and use it sustainably. At the same time, urban gardening practices support sustainable urban policies.

The projects initiated by policy-making institutions and organisations in the medium and long term will yield positive results in terms of environmental, social and economic sustainability. In addition to the projects produced by public institutions, financial and technical support of the private sector and individual initiatives will increase the number and quality of urban gardening practices. In addition, awareness-raising, information and awareness-raising activities by public institutions, providing horticulture trainings and organising experience sharing, and establishing local social networks are among the important success factors.